

tekst **Maaike van Houten**

Wat is dit leuk en interessant. Dit zouden veel meer mensen moeten weten! Dit soort gedachten schoot theologe Greetje Witte-Rang door het hoofd toen ze een paar jaar geleden bezig was met het ordenen van het archief van Kerk en Vrede, de kerkelijke pacifistische vredesorganisatie die zaterdag honderd jaar bestaat.

Witte-Rang heeft dan ook met enthousiasme het jubileumboek *Pacifisme in tijden van oorlog* samengesteld. Met smaak vertelt ze over een lid dat zich in de jaren dertig druk maakte over de handleiding bij 'het nuttige en leerzame' speelgoed meccano, dat kinderen tot zijn ontsteltenis in staat stelde oorlogstuig na te maken. Hij zou die 'zwarte oorlogsbladzijden' in de handleiding gaarne verwijderd zien, zo noteert Witte-Rang.

Bij het schrijven raakte de zeventigjarige theologe ook weer diep onder de indruk van de gedrevenheid van de oprichters: "Het is heel bijzonder hoe zij hun diepe overtuiging en hun worsteling beschrijven." De oprichters wilden, in de woorden van theologe Gerrit Jan Heering, het evangelie 'losslaan van het idee van oorlog en van de praktijk van oorlog'.

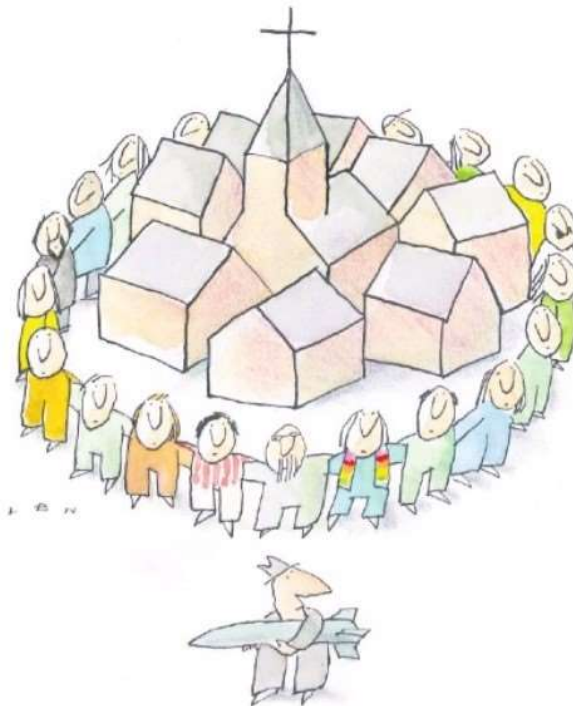
Doel van Kerk en Vrede is om kerken ervan te overtuigen dat wapens en geweld in strijd zijn met de christelijke leer van naastenliefde. "Dat willen we graag nog eens naar voren brengen in een tijd dat pacifisme niet gewenst is", zegt Witte-Rang, wijzend op de oorlog in Oekraïne, waarbij er in haar beleving weinig tot geen ruimte is voor kritiek op wapenleveranties aan Oekraïne.

Witte-Rang: "Er wordt idioot weinig nagedacht over de escalatie die daar plaatsvindt, niet in de samenleving en ook niet in de kerk. Eerst ging de discussie over helmen [de westerse steun begon met helmen en schermvesten, red.] en moet je kijken wat er nu heengaat aan wapens, dat is immens. Maar vragen daarover mogen niet worden gesteld." Dat nuances Rusland in de kaart spelen, verwerpt ze: "Geweld bepaalt ons gedrag. Dat kan niet voor een christen, en het is uitzichtloos."

Onbegrip

De theologe ziet in de hele geschiedenis van Kerk en Vrede onbegrip voor de pacifistische opstelling van Kerk en Vrede, ook spreekt ze over 'onwil om bepaalde vragen aan te gaan'. Onder christenen was er rond de oprichting – in de nasleep van de Eerste Wereldoorlog – meteen bijval, rond de 9000 mensen sloten zich aan. Maar toen het nationaalsocialisme opkwam, was er een stille uittocht, en duizenden zegden hun lidmaatschap op.

De Gereformeerde Kerken verklaarden in 1936 dat nationaalsocialisme en antimilitarisme onverenigbaar waren met het christelijk geloof. Leden van Kerk en Vrede (en van de NSB) mochten niet meer meedoen aan het avondmaal. De kerken hebben dat

ILLUSTRATIES LEN MUNNIK

ver na de oorlog rechtgezet, maar Witte-Rang vindt het tot op de dag van vandaag pijnlijk dat het afwijzen van wapens destijds in één zin met de nazi-ideologie werd veroordeeld als 'onschriftuurlijke dwaling'. Terwijl Kerk en Vrede die leer en het antisemitisme al in een vroeg stadium scherp afwees.

Hoogtijdagen had de beweging in de jaren zeventig en tachtig, de tijd van de grote demonstraties tegen kernwapens. Kerk en Vrede, nu gerund door vrijwilligers, had acht mensen in dienst, onder wie altijd een aantal dienstweigeraars die vanwege gewensbezwaren niet in het leger gingen toen de dienstplicht nog gold. De organisatie was actief met gespreksmateriaal, preken, verklaringen.

Bemoeien

De demonstraties werden mede georganiseerd door het Interkerkelijk Vredesberaad, de Raad van Kerken steunde ze. Alleen al de Gereformeerde Kerk had twee mensen in dienst die bezig waren met vraagstukken van oorlog en vrede, Witte-Rang was er een van. Ze was soms wel drie avonden in de week op pad om in kerken over dit onderwerp te praten.

"Er is in kerken heel veel gedaan aan bewustwording en campagnes, er stonden heel veel maatschappelijke vragen op de agenda", blikt Witte-Rang terug. Sinds de vorming van de Protestantse Kerk in 2004 is daar de aandacht voor deze kwesties verdwenen, schrijft ze.

En tot haar spijt wil ook de Raad van Kerken zich niet meer te zeer bemoeien met politiek. De discussie over kernwapens zorgde in de kerken voor verdeeldheid, en daar willen ze niet naar terug. De theologe ziet dat anders: "Als je een kerk wilt zijn, moet je iets weten over de samenleving waarin je je geloof moet vormgeven, je moet de Bijbel en de krant op elkaar betrekken. Je moet voortdurend het gesprek organiseren, maar dat gebeurt nu veel te weinig."

Ze karakteriseert de verhouding van Kerk en Vrede met de kerken nu als 'moeizaam'. In een open brief schreef Kerk en Vrede in juni dat ze de stem van de kerken mist, ze zouden hun zorgen moeten uiten over de 'escalatie van geweldsmiddelen', de 'grimmige oorlogstemming' in ons land en de 'enorme toename van het defensiebudget'. "Kennelijk zit het heel diep in mensen, en ook in christenen, te denken dat geweld dingen oplost", vermoedt Witte-Rang. "Als je dat niet constant bestrijdt, dan duikt het steeds weer op. Daarom is het onjuist dat de kerken zich hier niet over uit willen spreken."

Kan dat ook komen doordat pacifisme in tijden van oorlog te moeilijk, om niet te zeggen onmogelijk is? "Dat denken veel mensen", reageert ze. "Maar als ik lees en hoor over de dagelijkse tientallen doden in Gaza, dan zie ik dat als stimulans om ons verhaal nog meer te vertellen. Het is absurd om te denken dat wat Israël daar doet, leidt tot veiligheid. En dat leidt ook voor Oekraïne. De vijandschap is alleen maar toegenomen."

Pacifisme betekent voor Kerk en Vrede dat de wapenleveranties moeten stoppen en dat vol moet worden ingezet op onderhandelingen met Rusland. Dat verhaal blijft Witte-Rang vertellen, ook al heeft de club momenteel maar 368 leden. "We hebben ons afgevraagd of we de 100 jaar wel zouden halen, maar we gaan stug door."

Jubileum

Jarig Kerk en Vrede gaat door, maar mist de kerk

Kerken hebben meestal weinig op gehad met Kerk en Vrede, dat pacifisme onder christenen propageert. 'Het zit diep in hen te denken dat geweld dingen oplost.'

